

Az ember és a víz

Környezetkímélő vízkészlet-gazdálkodás
egykor és ma

A Kárpát-medencében élő emberek évszázadokkal ezelőtt a víz ritmusos öleléséhez igazították életüket, gazdálkodásukat. Az elnevezések: vámok, révek, fokok, rónák, medencék, szigetek, fenekek, halrekesztők igazolták mindezt. Avar-kori leletek szólnak arról, hogy már abban az időben is a Tisza mentén élő ember alkalmazta a fokgazdálkodást, amely a fenti nevek szellemében, a folyó és a különvált vizes területek, a levált folyóágak kapcsolatát, folyamatos életben tartását biztosította.

A vizes területeken a XIX. század derekától jelentős szabályozások, terelések, lecsapolások történtek, árvízvédelmi létesítmények, duzzasztógátak épültek. Megszakadt az a természeti adottság, amely annak idején a Kárpát-medence olykor 30 százalékos, többszöri vízborítását adta. Tessedik Sámuel jegyezte le, hogy Európa ezen területe a legegységesebb rendszerből, a legsérülékenyebb lett.

Ezer éves csatornák

"Régészeti és természettudományos vizsgálatokkal, köztük C14-szénizotópos kormeghatározással annyit sikerült igazolni, hogy a X. és a XIII. század között a Rábaközben és a Hanság vidékén öntözéses rét- és legelőgazdálkodás folyt, és ehhez kapcsolódva állattenyésztés, tógazdálkodás és haltenyésztés zajlott. Az eddig azonosított Árpád-kori csatornák teljes hosszúsága meghaladja az ezer kilométert." (Takács Károly, régész-történész)

A térségben közel száz Árpád-kori halastó helyét lehet azonosítani, amelyek közül többet egykori oklevelek is említenek. (Innen eredhet a Rábaköz keleti részének Tóköz elnevezése.)

A leletek azt mutatják, hogy árasztással öntözték a legelőket, kaszálókat. Az emelkedő vizet összetett szerkezetű, kettős vagy hármas szelvényű csatornák és a fából ácsolt vízkormányzó-szerkezetek szállították, majd a megfelelő helyen a faszilipek felemelésével kiárasztották. A rendszerrel jól körülhatárolt területeken lehetett tartani a vizet, de a víztelenítésre, lecsapolásra is alkalmas volt.

Újragondolt vízgazdálkodás

Az Európai Unió Víz keretirányelve előírja a víz védelmét, ökológia szerepének jobbítását. Egyre több ország ennek szellemében állította össze az ú.n. vízgyűjtő-gazdálkodási terveit. A kontinens számos vízjárta területén találkozhatunk az árvizek és az aszályok okozta konfliktusok természetközeli beavatkozásokkal való feloldásával. Egyre több példa van már a vizes élőhelyek vissza-, helyreállítására, az ökológiai szempontokat tiszteletben tartó vízkészlet-gazdálkodás alkalmazására. Hazánkban is fellelhető már néhány példa erre, ilyenek: az újbóli elárasztás a Hanság egyes területein, árvízi tározás az alföldi folyókat övező mélyfekvésű területeken, vagy éppen a vizes élőhelyek magasabb szintű természetvédelmi oltalma, kezelése.

Tóköz

A Rába, Rábca és a Mosoni-Duna összefolyása közt, a Hansággal szomszédos, mocsaras, számos holtágtól szeldelt, mély fekvésű sík terület, a Rábaköz északi-keleti része, ami Győr-Moson-Sopron megye nyugati részén helyezkedik el.

Felszíne, leírása

Északnyugat-délkeleti irányú, keskeny partidűne sávokkal és közöttük levő lapos, vizenyős mélyedésekkel tagolt. A partidűnék felszínét általában 1–6 m löszös homoklepel takarja. A Tóköz vizenyős mélyedései révén összeolvad a Hanság mocsarával, attól éles határ nem választja el.

Vízrajza

Tavai: Barbacsi- és a Fehér-tó, amelyek a korábban részben lecsapolt Tündér-tóval együtt gazdag halállományukról voltak nevezetesek a kora újkorban.

Az egykori, Árpád-kori csatornarendszert mára már felváltotta a Rába, a Rábca, a Hanság-főcsatorna és a Keszeg-ér mesterségesen kialakított medre, az azokban levezetett és szabályozott vízhozam, valamint az ár- és belvízvédelmi létesítmények.

Ennek ellenére az egykori tavak és csatornák jelentősen feltöltődött formában még szép számmal megtalálhatóak.

Természeti értékei

A Rábca, illetve Keszeg-ér által természetes módon kialakult Barbacsi-tó és a Fehér-tó a táj legnagyobb természeti értéke. A szigorúan védett, csak engedéllyel látogatható Fehér-tavi ökoszisztémában mintegy 200 madárfaj (többek között a szigorúan védett vörös gém, nagy kócsag és bölömbika) tartozik. A lápos, mocsaras Hanság maradványaként fennmaradt, a Ramsari egyezmény hatálya alá eső vizes élőhelyeken olyan ritka állatfajok figyelhetők meg, mint például a patkányfejű pocok, vagy a lecsapolásokkal párhuzamosan mára sajnos csak igen kevés helyen megmaradt réti csík és lápi póc halfajok.

Története

A Rábaköz északkeleti, az egykori Győr megyébe eső felén alakult ki a tóközi járás. A Rábaköz délnyugati - Sopron vármegyei - részétől nemcsak elnevezésében, hanem alaktanilag is különbözik. A két terület közötti egykori közigazgatási határ a Rábacsécsénytől Bősárkányig húzódó geológiai törésvonalon található. A XIX. században végezték el a vizeinek rendezését, addig gyakoriak voltak az árvizek. A fejlettebb, késő középkori hagyományokban gazdag kisalföldi paraszti kultúrán belül az archaikusabb arculatú kistájak közé tartozott. Lakossága a honfoglalás óta magyar, a hódoltság időszakában bolygatott terület volt. A XVIII. században főleg magyar, elvéve német telepésekkel egészült ki népessége.

Települések

Győr és Csorna városok közötti Tóközben 12 település található: Barbacs, Bezi, Bősárkány, Cakóháza, Enese, Fehértó, Györsövényház, Kóny, Maglóca, Markotabödöge, Rábcakepi és Tárnokréti.